IV URTEA
175 ZENBAKIA

Dagonila 24
IGANDEA

DONOSTIA 1924

BIDAYEN ITUNDUBA
FRANQUEIO CONCERTADO

ARGIA

ASTEROKOA

URTEKO: 5,50

Bakoitza: 0,10

28. GARIBAI

25-05 URUTIZKIÑA

ASTEA

DAGONILA'REN 15.—Egun au gogoangaria izaten da Gipuzkoa'n, Donostia'n batez ere. Zakelean edo kutxa zaŕean duro tzaŕ bat duan guziak. Donostia'n sartu beaŕ izaten ditu sudurak egun oŕtan.

¿Zeŕtara loaten dira? ¿Santa Maria'ko Meza nagusi edeŕa entzutera? ¡Bai zera! ¿Donosti'ko iŕaragi poliť eta ikustoki alaietan ibiltzera? ¡Bai zera! Jan, edan, miaztu ta zuŕupatzera... Jaietxe, aŕdotegi, ta zuŕutetxe apain eta txiroak, aŕgiz beteak eta ilun-xamaŕak, ikustekoak egoten dira. Jatera ta eratera etoŕi gińala mundu ontara ŕirudi...

Dana dala, egun alai ura joan zan beintzat eta aurtengo ada alegia-bera dijoa.

Laistet, egun motxa, gau luzea, euria gaian bean, ŕuŕmoiak eta otza.

.

¿GEIGO ALA GUTXIGO?—Donostia'ko eta Gipuzkoa'ko itsaseŕi guztetan, galdera auxe dabil aur ao: «¿Zeŕ derizkiozu? ¿Igaz baño hanbat geigo etoŕi alda ala gutxigo?

Donostia'n, nere ustez, gutxigo dago. Baña automobil geigo, asko? geigo etoŕi dira. Oiezko gizarajoak oŕ nunbait geldितu ta automobildunak etoŕi dira.

¿Notelak! Oŕi automobilez dago gure Gipuzkoa ontan! Bideak beŕian dabiltz alde guztetan; eŕibaŕuan beŕia kaleak beteaz. ARGIA au eiguen dagoen bezaleko giroxo batzuek bakaŕik gabiltz oŕez.

Ala ere, gu aufetik. Alek, automobil ta guzi, geienean berandu irixten dira beaŕ duten tokira. Gu beŕiz, laka laka, nai baño len. ¡Iganděko ARGIA ostiraterako egin eta eŕdi-banatuta eduki beaŕ izaten dagu!

.

¿URGUL-MENDIAN ZER?—Donostiaŕen baru austea auxen da oraiń: ¿Urgul-mendian zeŕ egingo dagi? Goberňnoarena zan mendi oŕi ta Donosti'ko uriak eroši zion. ¿Zeŕtarako, oŕlaxe edukitzeko ala beŕian zeŕbait egiteko? Alperak eta kaxka-aŕinak eta jan eta edan gabe oŕdu beŕean ezin egon dilezkenak, igotzeko iŕambia jaŕri ta gelan jaietaz ta jaistoki batzuek ipini beaŕ direla esaten dute. Besteak beŕiz ezetz: oelako haiko toki ta zulo badagola Donostia'n, eta mendia gaŕbi ta utzi beaŕ dala, dagon bezala edo gelenaz ere bideak ondo ta ezetkoki batzuek jaŕi ta beste gabe.

Gure iritzia ere au da: Urgulmendi oŕi oŕez ibili nai dutenentzat eta itxasoa ikusi ta lasa ibili nai dutenentzat izan dedila. Beskuak, jan-zale, dantza-zale ta joka-zalek Donosti guzia bete dute

.

NIKOLAS MUJIKA.—Euskaldun jatoŕ au etoŕi zaigu beŕiz ere, bere mafgo-iŕudi politak beaspean dituala. «¡Eŕ gabeko Venco»'ren atarian oŕ dauzka jaŕita guzien iksagaŕi.

Aufiŕego neguan lan asko egin du ta gauza edefak ekaŕi ditu. Ibaŕ, mendi, basetxe ta olek dira gai naienak, gizon eta emakumak alde batera bezela uzten ditu.

Oraingo ontan, itxas-galak ere ondotxo dakaŕz, eta benetan poztuko batzuek beintzat. Gure iritzez, maŕgolari au aufera zuzen dijoa. Zorionak eta nai aña saldu.

JEME

Goizetik gabera

—Baña Mikele: gazteak zerbait ateŕatzuna beaŕeko du. Zuk zure alaba geyegi lotzen dezu. Besoetik oneneko neskatxa gau-gizo edef ontan, ibilaidi bat egiteraz, edo zerbait ikusteraz etxetik iteŕa gabe eukiko dezu ba?

—Etxean egoteko ere ez dago gizo txaŕa Matilde; ordua beŕiz, neskatxa kanpoan ibiltzeko baño, etxean emen ondoena egoteko egokiagoa da...

—A, Mikele, Mikele! Beti emaezen ondoan dagon neskatxa, emaezentzat geldितuen da.

—Amaezentzat geldितzea nayego der ba, deabruaŕentzat geldितzea baño ial...

Ain zoroto esan ziekan iiz abek Mikela'k ere, Martiko etzan asaoriu aŕtera iaŕaitzen. Gaiera bere auzokidearen eranztzanak beŕetzat iaukiŕada bat zuan. Baña alaz guziaz, etzegon Mikele'k bere alabakin zegiene beraik berenkin egiteko.

Eta berandunaz zijoen aitzakiakin, batu zuan egiten aŕi zan oŕeiz-iana, eta gau oriako solos asko andutzat emon, Mikele'n gabona igoraizea opaldu ondoren. Onek ere utzi zuan egiteu aŕi zan esku-iana eta lagundu zuen eteraño; eta eskef-eskubitako etxekoandre biak, bakoitzak bere oteki lengo aguŕa eikaŕi beŕitzuz, iŕai ziñuten beren etxeŕa.

.

Mailide beraiak zan oeratuta; baña etzuan besteŕen bezela lesel loak eiki. Erin zitzan baruŕik kenda bere auzo-andeaŕi entzundako iiz zoloztuak; eta zenbat eta abetzaŕa oldoztuago, aiebat eta zoroztagoak iduŕitzen zitzaizkan, aiebat eta beretzako esangoak eŕkitzen zitzan; eta ande ongonako emaiotan piztu zan.

Zer ba: ez al zekien berak, bere alabak beaŕ ez bezeleko iloŕeariik egingo etzuela? Ez al'zekien bere alaba bere buruan zaintzeko lain zala? ¿O Mikele zitala! ¡Bere alabak ez bezeleko onespean besterenak eukitzeaz aŕtu zitzayon bekaitzak, esan aŕazi ziekan iiz eyek! Baña... ¡etzion geyago aŕpegire begiituko!

Eta amoŕu ontan loak aŕtu zuan; egunoro bezala epelondoan etxeŕik atera zan alaba non zuan kontu gabe.

.

Iiŕaraizen Mikele'k aguntza deuna esan zuan andre bien ziloetaidian baŕaŕtu gabe ixilik-ixilik josi ta josi aŕi zan bere alaba esanekoakin; eta paŕe ta poz guztizan oeratu ere bai.

Andre on au ere baña, etzuan besteŕen beŕen eriz loak artzaz; urdaŕ aŕkitzen zan, bere auzokidearen eranozz oldoztan. Soŕtan beŕitzan zon eranzon zan, eta beti bere alabaren aurean. Zergatik Matilde'k ekiten zion oŕeiz, amaren esana egiñaz onoimenan biaŕ zan neskatxaren barua aiebat? ¿Ez al'zekien? ¿Etzitzayon on gabero aŕdia emateŕa eiorŕzen zan bere auzoandrea etxean artzeraki?

Eta bere alaboŕi noranai gabez irixten utzita, beraiemena alzatzaraz zeŕen andre aŕdurągabeakin artu emana zeŕ ikaŕegoŕi zuen oldoztuaz, aiik ere onenean urengo egunean berton artu-emon eu emaitzen erabaki zuan; eta erabaki oneton loak artu ere.

Baña bere itz zoroztakin auzo-andrea miodu zuan kontu gabe; esano ofekin esan eiziekanez.

.

Eta aldu zan urengo egunez; auzokideak elkaŕekin artu-eman gabe asi nai zuten egunerem goizez.

Mikele neskatxa, eta etzuan erabaki ezik onetan: oetzeaz egiteaz oldozten. Mailide lasai, bide-gabeko bere onenen, kopeta beltzekin auzokideari egurtzeko erceen zai.

Baña Mikele'ren kaska, bere alabak ostiŕ iekiteaz eman zion muxu metteriak gozatu zuan; ostera Mailide'ren gorotoa, usekabeko gertekizun baten min ta lotsaek ayenatu zuan.

Alaba esaetzera beronen gelan sartzean, alabaren ordu-z, onek utziko ikazki au arkitu zuan:

«Amatxo: Ez egon nere zai. Zuk ikazki au irakuŕi orduko urutiŕan noiz, nere moiteakin zoriontsu bizitzera joan naizelako.

Maite zaitu zure alabatxo

Jone'k.»

Eta beŕi lotsagaŕi onek biotzian sortu zion miñaren-miñez, eta bere ardurągabekeŕtaren garbayez, negaŕ baten juan zan Mikele'ganu onen adiskideteasunean bere zoriteaŕentzat erregeŕi bat arkitu naiiik.

Eta Mailide'ren zoriteaŕez bizioo eukiaŕik, eta onen garbayan izakera beŕi bat nabaituaŕik, Mikele'k beŕiaren baño biotz zabalagoz artu zuan; bere alaba beretzat geldितzeaz, zoriones gaztezko zeukan biotz zabalaŕekin.

TENE

Aoko miliik izan ez dezazun ortz-agiñak antolatu, gaiduak ateratabeŕiek eratsu jaŕitzeko

Karmelo Balda

sendagile ta urtzularia (dentista)

Euskeraz gaŕbi itz egiten du

BERGARA KALEA, 3, 1.º

DONOSTIA

Bidegaŕoa

Etaŕari zilaiak il dit
Neguko gozagaŕi
Zeruak bialdurako
Bidegaŕo kantaŕi.

Ibeltzeko eguneian
Baratzen zuntzaŕen
Kantaŕi zagon beti
Txoŕi, ordu luzeeran.

Augaitik urtexindoŕa
Baño ere geyago
Nik nuan bidegaŕoa
Piska bat maitiago.

Atsaide baten bama
Neronen baratzeŕa,
Ez det ilun entzuten
Txoŕioeŕen doñua.

¿Zer egin dizute zuri?
¿Nun zera maitia?
¿Zergatik bada ez dezu
Abestuten, txoŕia?

¿Etaŕari zilaien batek
Il al zaitu ba ŕuma?
¿Zergatik ba gauŕ daukazu
Nire gogoa iluna?

Oyu ozk amaitzean
Zuaiz azpin dokupkiŕ
Etaŕari zilaien batek
Berunokin josiŕik.

Etaŕaria, ez aŕen il
Txoŕi abesiaria,
Ez aŕen berunez josi
Nege gozagaŕia.

MAURI

†

GANDASEGI TA GOROTXATEGI'TAR KONTZEIZION

BAŕENETXEA'REN EMAZTEA

Galdakano'n (Bizkaya'n) il zan 1924'ko Dagonila'ren 7'an

62 urte zituelaiik

Elizakoak eta Aita Santuaren Onizpena aŕtu oadoren

G. B.

Bere semeak Gorgoŕri jaunak; aŕtu-aŕkide, Fedeŕi Valladolid'ko Obispoa; Galdakano'ko Aldundiko Idaŕa-aŕkideak eta ingaŕiak, Basilio, Alejandro, Pedro (Berganoŕen eraŕa-aŕkideak ta ingaŕiak), Antonio, Balbino, Martiniano Kortes eta Martiniano Jaun-aŕkide, Gandasegi'ko Bankoko Valladolid'ko Ordezkaŕia eta agentgaŕiak, Buenos Aires (Zaŕagoza'ko Jauna'ren Mutiko Lehenengo), Pedro, Lehen ta Amaŕen jaun andeaŕeki; Iaŕin Gorotxategi'tar Antonio andere, eta gaiduaŕen aŕeriaŕeki.

Haren aŕkitzea gaiduaŕen ikuŕ oiuda bagaŕeko jaunaŕi ta ikuŕeŕen aŕtean-aŕkide, beragaŕik ezkel eta gaiduaŕen eŕeriaŕeki.

(Bada ta Bizkaiko eŕaŕiaŕeki: GALDAKANO'ko Aŕeria Nagusi'ekiaŕen, Fan eta Ur'en egin eiziaŕeŕen.)

Gozaiz jaun batzuek 5-daŕaŕen andeaŕeki bakaŕgaŕeki eskaiki ditzute.

OŕI BELTZAK

Galdakano'n il da Kontze Gandasegi, gure adiskide ta aŕpidedun Bareneteaŕ'ef Restituto Jaunaren ama ta Remiŕio Gandasegi Valladolid'ko Gotzaiburu agotgaŕiaren aŕebe.

Biotz aundidun andre ezaguna ta kristau zintzo ta elizkoia izaniik, gazaliik ben-benetan maite zuten Kontze Gandasegi. Bere gorputz-eŕbiatzaz ta eliziaiik oneŕaŕaiik ondoan izan zi-zan, iaugaŕiko jendetza bildurik.

Bere anai Remiŕio Valladolid'ko Gotzaiburu jaunak eman zuan meza bi egunetan; eta eliko abesiaŕi-taŕde beŕezia ta bikaiik guztizko edeŕki abestu zuen Peroni'en I meza ospetsua.

Elizia Donosti-eaŕakoak ikusi zuten, aŕgiaŕen zaigula il-dakoan alde ontaŕa egiteaz». Oroi, bada, ARGIA'ren irakuŕe guziak, Gandasegi'taŕ Kontzeizion zuaren anima-alde.

Betiko atsedena emaiozu, jauna, ta azken gabeko aŕgiak aŕgituta beza. (50 egunako barkaŕpenak, esaten dan bakoitzean.)

Bere senaŕ, seme alaba, anai-eŕaba ta gaiterako aideak, batez ere gure aŕpidedun ta easkaitzaiik zintzo Bareneteaxa'taŕ Restituto Jaunak eta Gandasegi'taŕ Remiŕio Gotzaiburu agotgaŕiak eŕa bezala gure samin-agaŕik biotzezkoena.

OAIŕA.—San Gabriel eta Jaso kundea s'taaz idazki iuze-xamaŕ bat aŕtu degu aste onlarako: gazia argitaratzeko tokiŕik ez degu ordea, ta datoŕen astean agertuko da.

Jakingaŕiak

Izpaŕingi edo periodiko aundiak

Gaur munda guzien 80.000 izpaŕingi beŕidiez edo diferente argitaraiziaŕen omen dira.

Ona emen, batzuen iyekintza (iŕiada):

Le Petit Parisien (egunerokoa), Paris, 1.800.000 iyekí egunean.

Le Petit journal (egunerokoa) Paris, 1.350.000 iyekí egunean.

Saturday Evening Post (asteroko), New York, 2.000.000 iyekí asteen.

Ladies Home Journal (asteroko), New York, 1.600.000 iyekí asteen.

New-York'eko izpaŕingi batzuek igandetan 80 ta 100 orialdie ere ekaŕtzen dituzte.

Argitaratu dan izpaŕingik aundena, *Illuminated Quadruple Contstellation* izenekoa, ere, New-York'en agertu zan, 1886'g. urteko *Alkatesaŕegunean*. Oŕi bakoitza 2'44 metaŕ-in (metro) luze ta 1'53 zabal zan. Zenbaki edo numeaŕ bakoitza dolaŕ-erdi-dian (5 peseta edo) saldu zan.

NABAŕIZTAŕA

¡Oŕi ezta ezeŕ!.....

(Oiean gelzun, aurian emaztia, ta medikua iaapela eskuan duela.)

—Goizian patera aŕtutzen dei, badaki, il aŕamaŕa egoten naiz-ta.

Medikuak.—Atera mingaña. (Ateatzen da.)

—¡Jum! (buruaŕi eraginiaz.) ¿Geraugo zaŕ aŕtutzen dezu?

—Jauna; oŕ zoŕtzaiik aldian kapia bi kopatxoreklin eiz ez gogoŕoenekoak; ŕon, oŕatz gaŕbi eian. Badaki bizigaŕi piska bat nai, oŕatz.

—¿Eta amaŕetan?

—Salda aŕaŕ bat baratxo bat aŕdo txuriekin, ila egoten naiz-ta.

—¿Eguaŕdian ondo lango dezu, eztu?

—Ez beda, jauna. Aspaldi ondetan laieko baño edateko gogo gelagoreekin nabil. Ez dut gaiiz au etzu gotze kua, beti izandu naiz oŕeiz. Eguaŕdian, badaki, baŕaŕun piskatxo bat, oloki apuf bat edo napaŕaŕekin, gero ezgauza batzuek aŕdo goxuareekin, urena kapia kokak ilaiio bat botata; gaiian kokak on oŕeiaiik beste kopa bat-tzaiik, oŕatz.

—Noiako kokak?

—Iru zepakua. Ona, oŕi bat, gizxi baño, ona, Oŕatz gaŕbi eian.

—¿Zenbait bezela botatzen diozu beda?

—Irutik bat bezela. Bi kaperik, eta bat bezela kokak oŕetaiik.

—¡Jum! (buruaŕi eragiñaz.) (Geitxo espada!

—¿Asko el deitzo?

—Asko ez gaiegi.

—Eskeŕak oŕi, bestela ni onezkero iakutatu nizan.

« Aŕdo gabe ezta puntzioŕik
Ez mezaŕik eta ez eztaŕik
Bada aiiu ezkero, ez dago gero,
Baizik naigabe itsura
Iluntasuna ta suluŕa. »

—¿Atsaiiian zerbait aŕnako dezu, noski?

—Bai, jauna, beiu baño gelagoran; taŕteka-taŕteka, aŕdua dala. Kokak dala, aŕutzeko esaten dizate-ta, nik ere egiu esan, oŕi nai.

—¡Oŕeia edanez aŕatsera aŕte, ezta!

—Oŕi da, taŕteka-taŕteka itulko ura ere edaten det, badaki, hurua beroiu egiten zait eta; badaki, edari oiek sutu egiten neute ta.

—¡Ez zaitu eztizen zera berotzen?

—Jauna, gola golzetik. Badaki, gero beriz, aŕeraŕgo ta su gelago; aŕatsera eŕetzen. Oŕatz gaŕbi eian.

—¿Su oŕi noiz itzaiizen da?

—Jauna, goiz aldarako zerbait, osoz ez baño. ¡A, oŕi ezta ezeŕ!

—¿Seraz beti sutan?

—Gitxi edo gel. Oŕi lo egin al izan ezkero iezta ezeŕ oŕetan daude lanak.

—¿Sendate nai ol dezu?

—Bai, jauna.

—Iturriko iruaz osteantzeko edari gozuki oŕen uzi beaŕ ditzatzu gaŕbik aŕtera.

—A jauna, oŕi uste zan beaŕ bezeŕ sendatzaiia zaia, baño ez, il beaŕ naiz. Oraintze ezkizten diot.....

—(Medikuak.)—¡I beaŕ badezu il zaitez, baño ez eŕeta, oŕatz.

LOENTZO

Zuriketaraako

GALTZIN edo KAREBIK ONENA

LIZARZA'n eskaiin MUNITA'ri

EREDI-OLA

Aŕuti'ren Alaŕguna'rena

Era guztietaraako eŕdiyak (muebilak)

EREDI ERAKUSKETA

Egunki Alde—Urutzaiiina 16-18

ZARAUTZ (Gipuzkoa)

Belatxinga

« Belatxingaiiar ez aŕuta »

Baña batzuen « iris » zeraŕaz atabaŕi edo eosbi goŕeckiiak, « edefteaŕen batzoldiia » «Olimpo»'daŕizaiian zelaian egiteaŕen edo, egoztzi dei egin zien. Berialaze mota guztiko taŕiak egunaiz ondoiu, kopeta oŕeziu ta gandufa, zeukotenak, atondaaz, an ziran. ¡Ura izaki edeŕea zegozten! Belatxinga ere aŕtuzen laniiaz eta sandiaŕen lumatzenaz eta, era egoiian berilpeik eraztu zan: ta gaiian edefkaiiak sonbeŕi eranztzeka bai zibsen.

Batzaiiki atzoko eaziien Jaiieko Eŕ. bakitzaiiak, lapurtuzaiko edeŕtasunaz, belatxinga gozantzeaz; ikusi zuen: ¡ta ura iiseki ta aŕtiu zan. ¡Ain apaiiki zagoen bai ta! Aŕen ondiuen mengo aukodun olof-eŕdiia baŕa eŕa ibiliiiqpea beberik ezaŕiziaiian. «¡Ura ezgi gozaaz edefa!—Eta beŕiaŕen nondbeddaŕes gaiian bere edukenen-gaiia mozaiioak ikusi ta lapuŕa agiŕian utzi zapaiia, edeŕena bezela, jaiiko erabakizzaiiak belatxinga atera zuen. ¡Ura, esango zan, beŕiaŕen belatxinga eŕnkuiiaz, ura edeŕena!—Mondoko lumbiiiaŕen aŕtzaiiaŕen bilaŕtzen belatxingaiik emeki-emeki manoiiaŕi zion: « Enazak agerta eta oro emango diat ». Baiian dukoaŕen aŕtzapaiia ta bolie beltza, miiia beltzaaz ta taaaxangoŕi aŕaŕi motoriia, clone bli pozita bezeiako zaria ta lotatzaŕen abenturiia, aŕaŕpelaiia ta beste asko ta asko amoŕu biiaaz ezgi ta lamak « ken ta ken » oŕi zitzaiikion. Eta belaxinda erukaŕia agiŕi-agiŕian lotsaŕiik geldितu zan.

Ipui ontan aukitzbat ikazgai on, ezkuaiduaŕi etera ditzatzkiziaa. Era aukotako batzoaŕiaraa maiia dei egiteu dituete. Oraiin pelota, boia, kiroloki-ta, oraiin iskaiiaa, proie ta apaiia ezaŕa, gero beriz Elizaŕa, geroxago Bazioki eta lagunaŕiera: ta oŕela beti baiiera edo bestera joan etoŕziien bazabiziz-eta. Aiiti gaztaiian pollki apoindusik, oŕaszuriik ta gaŕbi ta taŕkum soŕeko ona janiziia zaudete. Gizonak ordea abereak eszeraiiaaz soin baŕuan « gogo » baŕ ere baderamoaziie eta gogo oŕen emaiie biguti-edefea ta bezela ele edo izkeia dauduzie.

«Eŕa » edo « iakera » an, da « baiidi bestoeŕi bere gogo baŕuko asmoiik eraiiaaiiaaiiaa